
Die Protokolle des österreichischen Ministerrates 1848-1867. Abteilung IV. Das Ministerium Rechberg, Band 2. (6. 3. 1860-16.10. 1860), Wien, 2007, 525 S

Potem ko je leta 2003 Stefan Malfèr za tisk pripravil prvi zvezek zapisnikov avstrijskega ministrskega sveta v času predsedovanja grofa Johanna Bernharda von Rechberga und Rotenlöwena, ki je svet vodil od 19. maja 1859 do 4. februarja 1861, je leta 2007 izšel drugi zvezek, ki obsega zapisnike sej od 6. marca 1860 do 16. oktobra istega leta. Malfèr že pripravlja tudi zadnji, tretji zvezek. Tako se ta pomembna edicija zapisnikov sej avstrijskih vlad od 1848 do začetka februarja 1867 približuje koncu. Serija nastaja že skoraj štiri desetletja, saj je prvi zvezek izšel že leta 1970, odtlej pa še 22 zvezkov. Serija je razdeljena na šest delov, pri čemer je v prvem delu vseh pet vlad v revolucijskem letu 1848 od 1. aprila do 21. decembra 1848, kot dodatek pa so objavljeni še trije protokoli državne konference med 17. in 20. marcem 1848. V naslednjih delih so objavljena zasedanja naslednjih petih vlad do uvedbe dualizma, to je Schwarzenbergove, Boul-Schauensteinove, Rechbergove, nadvojvode Rainerja in Belcredijeve. Izdati bo treba le še nekaj zvezkov, in sicer, kot že rečeno, tretji zvezek Rechbergove vlade, najbrž še dva zvezka Schwarzenbergove vlade, pa tudi Boul-Schauensteinova vlada bo v celoti predstavljena najbrž z dvema zvezkoma. Skupni ministrski svet avstro-ogrške monarhije od uvedbe dualizma do konca Avstro-Ogrske pa izhaja v redakciji madžarske akademije znanosti.

Vsak zvezek zapisnikov sej ministrskega sveta izhaja po metodologiji, ki je bila sprejeta na začetku edicije in ki je predstavljena kot uvodni zvezek celotne serije izpod peresa Helmuta Rumpelja. Vsak zvezek uvaja obsežna in temeljita študija obdobja, ki ga zvezek obravnava, tej sledi seznam obravnavanih virov in literature, seznam okrajšav, zastarelih izrazov, udeležencev sej, zapisnikov sej s protokoli, kronološkim pregledom sej in registrom oseb in krajev.

Drugi zvezek sej Rechbergovega kabineta sega od sklica t. i. pomnoženega državnega zbora do oktobrske diplome. Država je bila tedaj v težkem položaju zaradi stalne finančne krize in posledic (tudi političnih) izgubljene vojne s Sardinskim kraljestvom in Francijo leta 1859. Malfèr je v svoji študiji opozoril, da oktobrska diploma, ki je uresničila sklepe schönbrunnske konference 25. in 26. avgusta 1860, ni bila le kratkotrajen in neuresničen ustavni eksperiment, kot je bila doslej navadno ocenjena v historični literaturi, pač pa korak k ustavni monarhiji, s katerim se je cesar odrekel pravici, da je edini zakonodajalec. Leto 1860 je bilo tudi leto pomnoženega državnega zbora, ki ga ni bilo ne prej ne kasneje. Ta pomnoženi državni zbor, ki so ga sestavljali nadvojvode, cerkveni knezi, odlične vojaške in civilne osebe ter 38 članov, izvoljenih od dežel, je bil majhen, napol deželnoestanovski parlament, nekakšen zgornji dom brez spodnjega doma. Bil in ostal pa je posvetovalno telo. V tem zboru je prihajalo do stalnih razhajanj med konservativno in liberalno strujo. Ena ključnih oseb je bil predstavnik ogrskih starokonservativcev grof Anton Szécsen, ki je bil ves čas zaradi svojih diplomatskih sposobnosti in prepričljivosti središčna oseba parlamenta. Pomembno vlogo so igrali tudi konservativec in federalist, sicer pa tedaj minister za uk in bogočastje grof Leon Thun, strogi centralist pravosodni minister grof Ferenc Nadásdy in pa naslednik umrlega finančnega ministra barona Karla Ludwiga Brucka, liberalno nastrojeni Ignaz von Plener st. Vladne seje so obravnavale vsa najpomembnejša no-

tranjepolitična in gospodarska vprašanja, le obrobno pa tudi zunanjepolitična, ker je bila zunanja politika izključno v rokah cesarja. Eno najpomembnejših vprašanj, s katerim se je ukvarjala vlada, je bil položaj ogrskih dežel in v zapisnikih teh sej lahko vidimo prve obrise tiste rešitve, ki se je pokazala čez nekaj let z uvedbo dualizma. Pri tem je pomembno vlogo odigral cesar sam, še posebej na konferenci v Schönbrunnu kot prvem koraku k oktroirani diplomi in na kateri je po Malfèrjevi oceni nastopil kot odprt, jasnoviden vladar, ki je bil sposoben postavljati tudi najbolj ostra vprašanja in brezobzirno uveljavljati svoje mnenje. V tem času je omeniti tudi dva pomembna uspeha na področju prometa, in sicer dokončanje zadnjega dela t. i. zahodne železnice, s katerim sta bila povezana Dunaj in München, s tem pa tudi Dunaj in Pariz. Drugo pa je bila izgradnja železniškega mostu čez Tagliamento med Nabrežino in Carsanom, ki je omogočil povezavo z Milanom.

Na sejah vlade je bil slovenski prostor le posredno omenjen, po navadi z zadevami, ki so zadevale celotno državo. Dve točki dnevnega reda pa naj le omenim: na vladni seji 2. junija 1860 (str. 227) je minister za uk in bogiočastje Leon Thun predlagal, naj se ravnatelju gimnazije v Celju Jožefu Premruju (1809-1877, gl. članek o njem v SBL, 2. zv., str. 493-494) dodeli ista plača, kot jo je imel v Zagrebu, torej naj se mu celjska poveča za 200. gld letno. Cesar je to prošnjo 11. junija 1860 odobril, ko se je s tem strinjal tudi hrvaški ban. Kot direktor gimnazije v Zagrebu je Premru zaradi gospodovalnega nastopanja tako razdvojil profesorski zbor, da ga je minister moral odpustiti in ga je imenoval za direktorja gimnazije v Celju. Do spora v Zagrebu je prišlo zaradi agitacije nekaterih profesorjev, ki so nastopili proti nemščini kot učnemu jeziku. Kakšno je bilo v tem sporu stališče Premruja, iz zapisnika seje ni razvidno. Na seji 14. junija 1860 (str. 254) pa sta notranji minister grof Agenor Gołuchowski in vodja finančnega ministrstva (tedaj še ne minister) Ignaz von Plener st. nastopila proti temu, da bi se državno namestništvo predelilo iz Trsta v Ljubljano. Cesar je ob tem še pripomnil, da slovensko prebivalstvo v avstrijskem Primorju ne sme biti ogroženo od italijanskega.

Za sklep naj še enkrat poudarim pomen te izdaje virov, ki je edina z velikim znanjem, opremljena z bogatimi uvodnimi študijami s številnimi rezultati novih raziskav in je nujno potrebna za temeljitejši študij avstrijske zgodovine od 1848 do 1868. Čeprav ne prinaša veliko dokumentov, ki se neposredno dotikajo slovenskega ozemlja, pa je zaradi obravnave širše problematike celotne monarhije pomembna tudi za nas, le da je pri nas malo poznana ali uporabljena.

Franc Rozman

Norbert Leser, Der Sturz des Adlers. 120 Jahre österreichische Sozialdemokratie.
Verlag Kremayr & Scheriau, Wien 2008, 222 strani

Zgodi se, da politične turbulence napotijo avtorja, da že zaključenemu besedilu doda pristavek. Taka usoda je nepričakovano doletela Norberta Leserja, gotovo